

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ БАНКІ
№ 19 БАСПАСӨЗ Р Е Л И З І
2008 жылғы 10 маусым

Қаржы нарығындағы ахуал туралы

1. Инфляция.

Қазақстан Республикасы Статистика агенттігінің ресми деректері бойынша инфляция 2008 жылғы мамырда 1,0% (2007 жылғы мамырда – 0,7%) болды. Азық-түлік тауарларының бағасы 1,4% (0,8%), азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 0,6% (0,6%), ақылы қызмет көрсету – 0,9% (0,5%) өсті.

2008 жылғы мамырда азық-түлік тауарлары нарығында бағаның ең көп өсуі нан өнімдері және жармалар - 2,7%, оның ішінде күріш – 9,4%, бидай ұны – 3,1% тіркелді. Бұдан басқа, күнбағыс майы – 4,1%, ет өнімдері – 2,0%, қант – 1,4% қымбаттады.

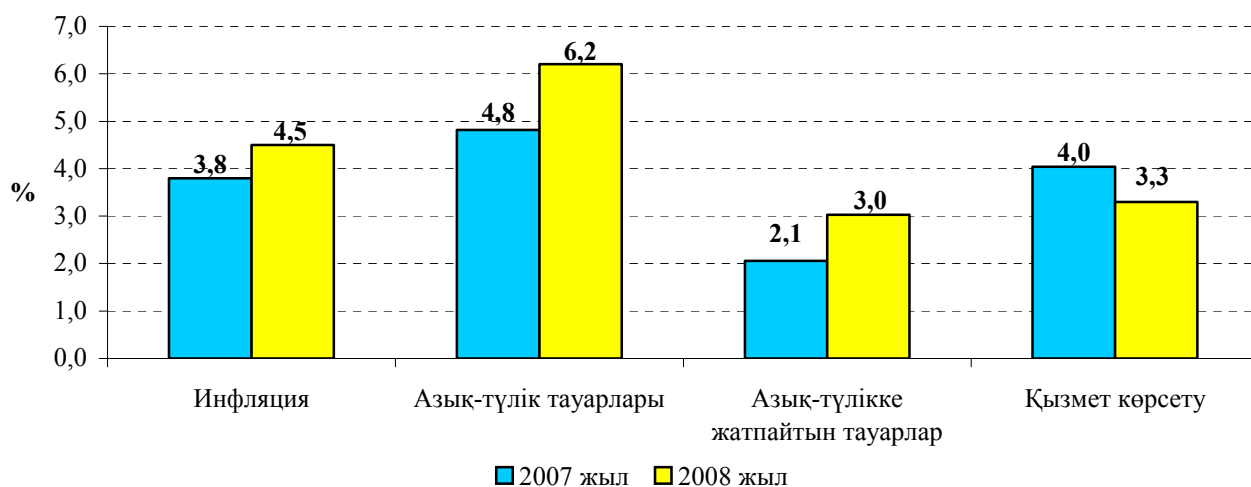
Азық-түлікке жатпайтын тауарлар тобында жуғыш құралдар бағасының – 2,2%, бензин – 1,8%, дәрі-дәрмектер – 0,7% артуы байқалды.

Халыққа ақылы қызмет көрсету құрылымында баға және тарифтер теміржолмен жолаушы тасымалдау көлігі қызметі - 2,2%, медициналық қызмет көрсету - 1,1% өсті. Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығының қызметі 0,5%, оның ішінде қоқысты жинау қызметі – 12,4%, тұрғын үйді ұстау қызметі – 2,0% қымбаттады.

2008 жылғы қаңтар-мамырда инфляция 4,5% (2007 жылғы қаңтар-мамырда – 3,8%) болды. Инфляцияның сақталуына азық-түлік тауарларының қымбаттауы себепші болып отыр, олар осы кезеңде 6,2% (4,8%), негізінен жеміс-жидек және көкөністің 15,6%, күріш – 12,0%, бидай ұны – 10,4%, сүт өнімдері – 6,2% қымбаттауы есебінен өсті. Азық-түлікке жатпайтын тауарлар 3,0% (2,1%), ақылы қызмет көрсету – 3,3% (4,0%) қымбаттады (1-график).

1-график

2007 және 2008 жылдардың қаңтар-мамырындағы инфляция және оның құрамдас бөліктері

2008 жылғы мамырда инфляция жылдық көрсеткіште 19,5% (2007 жылғы желтоқсанда – 18,8%) болды. Азық-түлік тауарлары 28,3% (26,6%), азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 11,6% (10,5%), ақылы қызмет көрсету – 14,6% (15,4%) қымбаттады.

2. Ақша агрегаттары.

2008 жылғы мамырда Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтерінің өсуі ақша базасының 1 695,1 млрд. теңгеге дейін (жыл басынан бастап – 15,8%) 10,5%-ға (немесе 160,9 млрд. теңге) кеңеюіне себепші болды.

Шектеулі ақша базасы, яғни екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі мерзімді депозиттерін есептемегенде ақша базасы 1 550,9 млрд. теңгеге дейін 2,3 % (жыл басынан бастап - 6,7%) кеңейді.

2008 жылғы сәуірде ақша массасы банк жүйесінің таза сыртқы активтерінің ұлғаюы салдарынан 4 852,7 млрд. теңгеге дейін 0,8%-ға шамалы ұлғайды. Жыл басынан бастап ақша массасы 4,8% өсті.

2008 жылғы сәуірде айналыстағы қолма-қол ақша 719,2 млрд. теңгеге дейін 3,3%-ға өсті (жыл басынан бастап - 2,8% төмендеді), бұл ретте банк жүйесіндегі депозиттер 4 133,5 млрд. теңгеге дейін 0,4%-ға шамалы ұлғайды (жыл басынан бастап - 6,3% өсті). Депозиттердің өсу қарқынымен салыстырғанда айналыстағы қолма-қол ақшаның қарқындап өсуі ақша массасы құрылымында депозиттердің үлесінің 2008 жылғы наурызда 85,5%-дан сәуірде 85,2%-ға дейін төмендеуіне себепші болды.

Ақша базасының тарылуы аясында ақша массасы көлемінің ұлғаюы ақша мультипликаторы мәнінің 2008 жылғы наурызда 3,05-тен сәуірде 3,2-ге дейін ұлғаюына себепші болды.

3. Валюта нарығы.

2008 жылғы мамырда ішкі валюта нарығындағы ахуал тұрақты болып қалды.

Бір ай бойы теңгенің АҚШ долларына бағамы 1 доллар үшін 120,36–120,74 теңге диапазонында өзгерді. 2008 жылғы мамырда теңге 0,16%-ға (жылдың басынан бастап - 0,22%) әлсіреді және айдың аяғында теңгенің биржалық бағамы доллар үшін 120,57 теңге болды.

Мамырда Қазақстан Қор биржасындағы биржалық операциялар көлемі қосымша сауда-саттықтардағы мәмілелерді ескере отырып сәуірмен салыстырғанда 14,20% ұлғайды және 4,9 млрд. АҚШ долл. (жыл басынан бастап – 22,5 млрд. АҚШ долл.) болды. Биржадан тыс валюта нарығында операциялар көлемі 10,1%-ға ұлғайды және 8,5 млрд. АҚШ долл. (жыл басынан бастап – 44,9 млрд. АҚШ долл.) болды.

4. Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы.

2008 жылғы мамырда Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарын орналастыру жөнінде 3 аукцион өткізілді. Оларға жалпы сомасы 30,6 млрд. теңгеге 12-айлық МЕККАМ - 13,7 млрд. теңге, 2-жылдық МЕОКАМ (3,9 млрд. теңге) және 10-жылдық МЕУЖКАМ (13,0 млрд. теңге) орналастырылды. 2008 жылдың басынан 158,7 млрд. теңге сомаға Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздары орналастырылды.

Орналастырылған бағалы қағаздар бойынша тиімді кірістілік инфляция деңгейінен МЕККАМ бойынша – 7,58%, МЕОКАМ бойынша – 8,68%, МЕУЖКАМ бойынша – 0,01% болды.

Қаржы министрлігінің айналыстағы бағалы қағаздарының көлемі өткен аймен салыстырғанда 4,0% (жыл басынан – 17,6%) ұлғайып, 2008 жылғы мамырдың аяғында 600,9 млрд. теңге болды.

Ұлттық Банктің ноталары эмиссиясының көлемі 2008 жылғы мамырда 2008 жылғы сәуірмен салыстырғанда 259,0 млрд. теңгеге дейін 62,3% ұлғайды. Ағымдағы жылдың басынан бастап ноталар шығару 876,4 млрд. теңге болды.

Қысқа мерзімді ноталардың кірістілігі 2008 жылғы сәуірде 6,28%-дан 2008 жылғы мамырда 6,07%-ға дейін төмендеді.

2008 жылғы мамырдың аяғында айналыстағы ноталардың көлемі 2008 жылғы сәуірмен салыстырғанда 6,7% азайып, 229,2 млрд. теңге болды (жыл басынан бері – өсу 0,1%).

5. Банкаралық ақша нарығы.

2008 жылғы мамырда орналастырылған банкаралық депозиттердің жалпы көлемі 2008 жылғы сәуірмен салыстырғанда 14,0% төмендеді (жыл басынан 50,6% көтерілді) және баламасы 6095,1 млрд. теңгені құрады.

Орналастырылған банкаралық теңгелік депозиттердің көлемі 61,1% төмендеп, 652,9 млрд. теңге (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінен 10,8%) болды. Бұл ретте орналастырылған банкаралық теңгелік депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы мамырда 5,98% -дан 5,43%-ға дейін төмендеді.

Ұлттық Банктің екінші деңгейдегі банктерден тартқан депозиттерінің көлемі мамырда сәуірмен салыстырғанда 2,6 есеге жуық көтерілді (жыл басынан – 22,3 есе) және 522,5 млрд. теңгені құрады.

2008 жылғы мамырда орналастырылған долларлық депозиттердің көлемі 16,8% төмендеді және 33,2 млрд. АҚШ долл. (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінен 65,7%) болды. Орналастырылған долларлық депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 2,57%-дан 2,23%-ға дейін төмендеді.

Еуромен орналастырылған депозиттердің көлемі 2008 жылғы мамырда 7,5 млрд. еуроға дейін 21,9%-ға төмендеді (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінен 23,0%) болды. Еуромен орналастырылған депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 3,92% -дан 3,95%-ға дейін көтерілді.

Рубльдік депозиттерге орналастыру көлемі елеусіз болып отыр - орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінен 1% аз.

Тұтастай алғанда шетел валютасымен банкаралық депозиттердің үлесі аздап төмен түсіп отыр, алайда орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінен 89,3% жоғары болып қалуда. Бұл ретте шетел валютасындағы депозиттердің негізгі бөлігі (87,1%) резидент емес банктерде орналастырылған.

6. Депозит нарығы.

Резиденттердің банк жүйесіндегі депозиттерінің жалпы көлемі 2008 жылғы сәуірде 2008 жылғы наурызбен салыстырғанда (2007 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда – 6,3%) 4133,5 млрд. теңгеге дейін 0,4%-ға көтерілді. Заңды тұлғалардың депозиттері 2643,2 млрд. теңгеге дейін 0,2%-ға, жеке тұлғалардың депозиттері - 1490,2 млрд. теңгеге дейін 0,7%-ға ұлғайды.

2008 жылғы сәуірде ұлттық валютамен депозиттер 2675 млрд. теңгеге дейін 0,9%, шетел валютасымен депозиттер 1458,4 млрд. теңгеге дейін 2,7% өсті. Нәтижесінде, теңгемен депозиттердің үлес салмағы 65,5%-дан 64,7%-ға дейін төмендеді.

Халықтың (резидент еместерді қоса алғанда) банктердегі салымдары бір айда 1513 млрд. теңгеге дейін 0,9% (2007 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда – 4,5%) ұлғайды. 2008 жылғы сәуірде халықтың салымдары құрылымындағы теңгелік депозиттер 956,3 млрд. теңгеге дейін 1,9% көтерілді, ал шетел валютасындағы депозиттер 556,6 млрд. теңгеге дейін 0,9% төмендеді. Нәтижесінде, теңгелік депозиттердің үлес салмағы 62,6%-дан 63,2%-ға дейін көтерілді.

2008 жылғы сәуірде банктік емес заңды тұлғалардың теңгелік мерзімді депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 5,9% (2008 жылғы наурызда – 6,7%), ал жеке тұлғалардың депозиттері бойынша 11,3% (11,4%) құрады.

7. Кредит нарығы.

2008 жылғы сәуірде банктердің экономикаға кредиттері бойынша негізгі борыштың жалпы көлемі 2008 жылғы наурызбен салыстырғанда 0,04% өсіп (2007 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда – 0,01%), 7259 млрд. теңге болды.

Ұлттық валютадағы кредиттер бір ай ішінде 0,1% төмендеді және 4165,7 млрд. теңгені құрады, ал шетел валютасындағы кредиттер 3093,3 млрд. теңге құрап, 0,2% көтерілді.

Нәтижесінде теңгелік кредиттердің үлес салмағы 2008 жылғы наурызбен салыстырғанда өзгерген жоқ және 57,4% құрады.

Ұзақ мерзімді кредиттер 5837,9 млрд. теңгені құрап, 0,4% төмендеді, ал қысқа мерзімді кредиттер 1412,2 млрд. теңгені құрап, 1,8% артты. Нәтижесінде ұзақ мерзімді кредиттердің үлес салмағы 2008 жылғы наурызбен салыстырғанда 80,8%-дан 80,4%-ға дейін төмендеді.

Сәуірде заңды тұлғаларға кредиттер 0,4% өсті және 4745,4 млрд. теңгені құрады, ал жеке тұлғаларға кредиттер 2513,6 млрд. теңгені құрап, 0,6%-ға төмендеді. Нәтижесінде бір айда жеке тұлғаларға кредиттердің үлес салмағы 34,9%-дан 34,6%-ға дейін төмендеді.

Сәуірде банктердің шағын кәсіпкерлік субъектілеріне кредиттері наурызбен салыстырғанда 0,8%-ға (2007 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 0,4% төмендеді) 1500,1 млрд. теңгеге дейін өсті.

Салалық бөлуде экономиканың сауда (21,8%), құрылыс (17,8%), өнеркәсіп (9,6%) және ауыл шаруашылығы (3,3%) сияқты салалары неғұрлым белсенді кредиттелуде.

2008 жылғы сәуірде 2008 жылғы наурызбен салыстырғанда жеке тұлғаларға ұлттық валютамен берілген кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 18,1%-дан 19,5%-ға дейін өсті, ал заңды тұлғаларға кредиттер бойынша 15,9%-дан 15,6%-ға дейін төмендеді.

8. Экономиканың нақты секторы кәсіпорындарының 2008 жылғы сәуірде жүргізілген мониторингінің нәтижелері туралы.

Мониторингке елдің негізгі экономикалық салаларын білдіретін 1557 кәсіпорын қатысты, оның ішінде 996-сы орташа және ірі. Кәсіпорындар пікіртерімдерінің нәтижесі 2008 жылғы 1 тоқсанда қалыптасып отырған экономикалық ахуал және экономиканың нақты секторындағы негізгі үрдістер туралы мынадай тұжырымдар жасауға мүмкіндік береді.

Оң үрдістер. Кәсіпорындардың шаруашылық қызметіне теріс ықпалдардың күшеюіне қарамастан теңгенің шетел валюталарына (USD, EUR және RUB) қатысты бағамының өзгеруі, тұтастай алғанда теңгенің ағымдағы бағамының ықпалынан оң нәтижесі немесе бейтараптылығы жағынан айтарлықтай басымдығы байқалады.

Кәсіпорындардың дайын өніміне сұраныстың өсуі жалғасуда, алайда өсу қарқыны айтарлықтай бәсеңдеді: сұраныс өзгеруінің диффузиялық индексі 52,2 (өткен тоқсанда – 57,6) құрады.

Айналым және сол сияқты негізгі құрал-жабдықтарды қаржыландыру құрылымында кәсіпорындардың көбінде (тиісінше 80,5% және 59,5%) меншікті қаражаттың рөлі арта түсуде.

Рентабельділігі жоғары кәсіпорындардың үлесі бірте-бірте өсуде (рентабельділікпен сату 40%-дан жоғары): 2008 жылғы 1 тоқсанда осындай кәсіпорындардың үлесі 20,8% (2007 жылғы 4 тоқсанда - 18,6%) құрады.

Банктердің қызмет көрсетуін алудың айтарлықтай орташа және жоғары мүмкіндігінің айтарлықтай басым болуының оң үрдісі сақталуда. Пікіртерім жүргізілген кәсіпорындардың 26,4%-ы банктердің қызмет көрсетуін алудың жоғары мүмкіндігін, 60,9%-ы орташа деңгейді және 11,5%-ы осы көрсеткіштің төменгі деңгейін белгіледі.

2008 жылғы 1 тоқсанда экономикада **теріс үрдістер** аз болған жоқ, оның ішінде мыналар неғұрлым айқын көрінді.

Кәсіпорындардың іскерлік белсенділігі айтарлықтай төмендеді (өндіру өнеркәсібін қоспағанда), бұл айналым активтерінің айналымдылығының төмендегенін көрсетеді: 2007 жылғы 4-тоқсандағы 50,4%-дан 41,1%-ға дейін.

Шикізат және материалдар бағасының айтарлықтай өсуі жалғасуда: диффузиялық индекс 81 (құрылыс бойынша 91,8) құрады.

Қаржылық тұрғыдан тұрақты кәсіпорындар саны 32% ғана құрады.

Теңгедегі кредиттер бойынша да, сол сияқты шетел валютасындағы кредиттер бойынша да орташа пайыздық ставканың өсу үрдісі жалғасты (тиісінше 15,9% және 13,9% дейін) және соның нәтижесінде, негізгі және айналым қаражатын қаржыландыру үшін

кредит алған кәсіпорындардың үлесі, әсіресе құрылыста және өңдеу өнеркәсібінде азайды (27,4%-ға дейін).

Өндіру саласындағы және экономиканың басқа салаларындағы рентабельділік деңгейлерінің арасындағы айырма айтарлықтай деңгейде қалуда.

9. Қаржыландыру құралдарын кеңейту туралы.

2008 жылғы 2 маусымда Ақша-кредит саясаты жөніндегі техникалық комитет ҚРҰБ қайта қаржыландыру операциялары бойынша қамтамасыз етуге қабылдау үшін жарамды деп танылған активтердің тізімін бұдан әрі кеңейту туралы шешім қабылдады. Мәселен, кері РЕПО операцияларын жүргізу кезінде кепілдікті қамтамасыз ету тізбесіне бірқатар банктердің еурооблигациялары енгізілді. Банктердің кепілге қабылданатын бағалы қағаздарының тізімі туралы ақпарат Ұлттық Банктің сайтында орналастырылды.